

Asia: VN/15767/2021

Ehdotus kansalliseksi aineettomien oikeuksien strategiaksi (IPR-strategia)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ylen lausunto ehdotuksesta kansalliseksi IPR-strategiaksi

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti keväällä 2020 kansallisen aineettomien oikeuksien strategian (IPR-strategian) valmistelua varten ohjausryhmän ja ohjausryhmän työtä tukevan projektiryhmän. Strategian laatimisesta on päätetty pääministeri Marinin hallituksen ohjelmassa. Ohjausryhmä sai valmistelutyönsä päätökseen toukokuussa 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt Yleltä lausuntoa ohjausryhmän ehdotuksesta kansalliseksi IPR-strategiaksi. Ohjausryhmän ehdotuksen ja siitä lausuntokierroksella saatavan palautteen pohjalta valmistellaan luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi, jossa linjataan keskeiset eri ministeriöiden ja hallinnonalojen toimet IPR-strategian tavoitteiden saavuttamiseksi. Yle kiittää mahdollisuudesta lausua ehdotuksesta kansalliseksi aineettomien oikeuksien strategiaksi. Ehdotus sisältää muun muassa 2030 tavoitetilan ja luettelon tavoitetilaa edistävästä toimenpiteistä. Strategian visiona on, että Suomessa on vuonna 2030 tehokkaasti innovaatiotoimintaa ja luovaa työtä tukeva IPR-toimintaympäristö, joka kasvattaa taloudellista hyvinvointia ja kilpailukykyä siten, että perusoikeuksien toteutuminen ja eri yhteiskunnalliset intressit otetaan monipuolisesti huomioon.

Toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia. Yle korostaa erityisesti koulutuksen tärkeyttä. Ehdotuksen taustaselvityksen mukaan tärkeimmät tekijät, jotka ovat heikentäneet yritysten mahdollisuuksia tai halukkuutta hallinnoida ja hyödyntää aineetonta omaisuuttaan, ovat oikeuksien valvomisen tai puolustamisen edellyttämät kustannukset sekä puutteellinen IPR-osaaminen. On erittäin tärkeää vahvistaa IPR University Centerin roolia IPR-koulutuksen tarjoajana. IPR University Centeristä löytyy tarvittavaa osaamista ja se on jo tunnettu alan toimijoille. IPR University Centerillä on pitkä kokemus aineettomien oikeuksien koulutuksesta. IPR University Center toimii myös tarpeellisenä linkkinä yliopistojen ja yritysmaailman välillä. IPR University Center järjestää yliopistoille perus- ja syventävää opetusta, sekä täydennyskoulutusta IPR-asiantuntijoille, korkeakouluille, yrityksille, yhteisöille ja eri ammattiryhmille. Yle tukee IPR University Centerin roolin vahvistamista.

On myös tärkeää varmistaa ministeriöiden henkilöresurssien riittävyys. Strategiassa on tavoitteena, että TEM:in henkilöresursseja lisätään vähintään kahdella henkilöllä ja OKM:n henkilöresursseja lisätään vähintään yhdellä henkilöllä vuoden 2022 aikana. Yle tukee tätä tavoitetta.

Strategiassa mainitaan perusoikeuksien toteutuminen, mutta perusoikeuksia koskeva analyysi jää ohueksi. Esimerkiksi tekijänoikeudella ja sananvapaudella on osittain samansuuntaisia tavoitteita. Yksittäisissä tapauksissa tekijänoikeus ja sananvapaus saattavat asettua kuitenkin vastakkain. Näitä vastakkainasetteluja ja tekijänoikeuden suhdetta ilmaisunvapauteen pitäisi tutkia tarkemmin. Nykytulkinnat ja -käytännöt sivuuttavat välillä tarpeettomasti sananvapausnäkökulman. Erityisesti mannereurooppalainen lähestymistapa tekijänoikeuden rajoituksiin saattaa rajoittaa sananvapautta tarpeettomasti. Jäykkä lainsäädäntö voi tukahduttaa innovaatioita ja ilmaisun vapautta. Jäykkä lainsäädäntö, jossa ei ole huomioitu sananvapauden merkitystä perusoikeutena, voi myös tarjota mahdollisuuden tekijänoikeuden suojaan vetoamiseen sellaisissakin tapauksissa, joissa toimenpiteen perimmäisenä tarkoituksena on pyrkimys sananvapauden rajoittamiseen. Media-alan toimijoiden mahdollisuuksia esimerkiksi tutkivaan journalismiin on pyritty rajoittamaan tällä tavoin. Kansainvälisten sopimusten ja EU-direktiivien lähtökohtia olisi mahdollista tutkia sananvapausintressien toteutumisen näkökulmasta.

Max Oker-Blom toteaa IPRinfossa strategian toteutumisen seurannasta: "Jotta varmistetaan strategian toteutuminen, on kuitenkin jokaisen toimenpiteen osalta nimettävä päävastuullinen sekä selkeästi kirjattava milloin toimenpiteen tulee olla toteutettu. Ymmärrän toki, ettei valtionhallinto ole suoraan verrattavissa yritykseen ja että ainakin yksi selvä takaraja on olemassa eli vuoden 2030 tavoitetilan saavuttaminen, mutta silti olisi toivottavaa, että strategiaan myös kirjattaisiin seurantamekanismi ja tiiviin arviointi- ja väliaikaraportin laatiminen." Yle on ehdottomasti sillä kannalla, että strategian toteutumisesta tulee jonkin aikavälin päästä arvioida ja tehdä jatkotoimia sekä jatkostrategiaa. Samassa artikkelissa todetaan myös, että strategiaehdotuksessa IPR:ien merkitystä kestävä kehityksen saavuttamisessa ei juurikaan ole tuotu esille.

Datan jakamiseen liittyvillä aineettomilla oikeuksilla ja tätä koskevat metadata on merkittävä rooli datatalouden toteutumisessa. Datatalouden kehitystä voitaisiin edistää parantamalla IP-oikeuksia koskevien tietojen sekä läpinäkyvien käyttöehtojen saatavuutta rajapintojen kautta. Datan liikkumisen mahdollistavien rajapintojen avulla syntyy luovien alojen toimijoiden tarpeita palvelevia alustoja ja avoimia ekosysteemejä.

Aineettomien oikeuksien käytössä ja uusissa avauksissa Yle pitää tärkeänä tiedon saatavuuden ja saavutettavuuden varmistamista. Tässä auttavat niin tekniset kuin juridisetkin ratkaisut. Saatavuuteen liittyy olennaisesti rakenteisen ja yhteensopivan tiedon jakaminen ja uudelleenkäyttö. Datan ja mm. tekijänoikeuksiin liittyvän tiedon käsittelyssä on huomioitava vastuullisuus, käsittelyjärjestelmien turvallisuus ja henkilötietojen suojauksen varmistaminen. Oikeuksia ja henkilöihin liittyvää tietoa käsiteltäessä edellytetään ihmisoikeuksien vahvaa kunnioittamista sekä avoimuutta, luotettavuutta ja kaikkien sidosryhmien osallistamista.

Strategiassa olisi myös hedelmällistä avata aineettomien oikeuksien käyttöä vakuutena ja sitä, mikä on aineettomien oikeuksien rooli esimerkiksi konkurssissa.

Katri Olmo

Johtaja

Lakiasiat ja sisäinen valvonta

Yleisradio Oy

Tommiska-Jarva Irene
Yleisradio Oy